

ПРОСЛАВА ДАНА ЗАШТИТЕ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ

Милка Чанак-Медић

ГОВОР КОЈИМ ЈЕ ОТВОРЕНА II ПРОСЛАВА
ДАНА ЗАШТИТЕ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ

Уважени гости, драге колегинице и колеге,

Указана ми је изузетна част да отворим прославу дана заштите споменика културе. Као што је познато, пре две године, тачније 20. фебруара 1975. године, прослављено је тридесет година службе заштите споменика културе у Југославији. Тај датум 20. фебруар - проглашен је том приликом за дан заштите историјских споменика, па се он од тада прославља у свим крајевима наше земље. Јубилеј о којем је реч, био је прилика да се резимира рад на заштити културног наслеђа, оцене остварења и сагледају путеви којима би требало

усмерити даље активности. Стога нас данашња прослава дана заштите споменика културе обавезује да се осврнемо на подухвате предузете после тога датума, али и да једновремено кажемо неколико речи о значају чувања културног и уметничког наслеђа. Јер, у једној јавној служби, као и у животу личности, настане време када постане неопходно не само оцењивање оствареног, већ и враћање на почетна размишљања о смислу и суштини саме делатности. Ово се чини потребним и стога што, превише оптерећени свакодневним текућим пословима, понекад губимо из вида далеки смисао свога рада, а тиме и прави смернепосредног деловања. Данас се, поред тога, налазимо на једној прекретници са које се траже нови правци деловања у свим подручјима културе, што мора имати одраза и на рад у области којом се ми бавимо.

Размишљајући о заштити споменика културе морамо бити свесни да се она налази у изузетно сложеном положају. Извесни општи проблеми хуманистичких, а нарочито историјских наука преносе се и на план њенога деловања. Такво стање настало је већ раније у многим другим срединама под утицајем схватања преузетих из земаља лишених културне традиције и историјске свести. Томе је допринео и од већ нагли технички развој, због чега се јавила

тежња ка универзализацији технике, тако опречна хуманистичком одређењу. У нашој средини се, такође, доста дуго говори о искрама исте духовне климе, о потрошачком менталитету, техницизираном друштву и, насупрот томе, о потреби враћања на хуманистичке изворе. Имајући у виду такво опште стање, говоримо данас о смислу чувања културно-историјских споменика. Да бисмо тачно спознали значај материјализованих резултата протеклих епоха за данашњи свет, морамо једновремено бити свесни улоге традиције у образовању културе и даље, културе у образовању потпуног, целовитог човека. Опште је позната чињеница да битну димензију људског постојања чини искуство из прошлости или, другим речим да се свако савремено стваралаштво темељи на историјском сазнању; без историјске свести нема разумевања за садашње ни предстојеће. О овом чињоцу развоја друштва и са тим у вези о улози споменичког наслеђа, данас се недовољно говори. Ову мисао је, међутим, изразио већ архитекта Михајло Валтровић, професор класичне археологије на Великој београдској школи 1882. године, у време када је предложио "Пројект закона о историјским и уметничким старинама у Србији". Ове значајне речи Михајла Валтровића ваљало би увек и изнова наводити, јер је њима тачно исказан смисао делатности о којој сада говоримо: "државе узимају на себе, каже Валтровић, сву бригу о старинама...пошто у њима цене не само градиво за расветљавање своје историјске прошлости, но и градиво за развитак науке и радиности."

Тако је, дакле, готово пре једног столећа тачно оцењена улога историјског наслеђа у развоју савремене културе. Споменици културе у данашњим условима постају предмет пажње и на други начин. Нагли развој и промене животних услова, наине, налажу предузимање нових мера како би се одржала равнотежа људи. У размишљањима о том проблему истиче се потреба очувања животног оквира на начин да човек "остане у додиру са природом и сведочанствима цивилизације прошлих генерација" (из препоруке УНЕСКО-а из 1972. године о заштити културног и природног наслеђа на националном плану). Ова потреба је утолико већа што постоји опасност да се у многим старим градовима новим плановима уређења разоре њихова историјска ткива.

Добри темељи и дуга традиција чувања и проучавања споменичког наслеђа у нас, улива наду да ће се са данашње прекретнице, на којој се културе налази, наћи повољан исход за културно и уметничко наслеђе. Јер, после невеликог броја научника-стваралаца на том пољу између два рата, данас је ту окупљена читава армија од неколико стотина археолога, историчара уметности, етнолога, сликара и архитеката конзерватора, који настоје да продуже век трајања споменика, или трагају за подацима о настајању и развоју људских станишта, о културама на овоме подручју, њиховој појави, развоју и нестајању.

Зато су могле бити покренуте за протекле две године неколике значајне акције. Тако су готово окончани конзерваторски радови на Св. Ђорђу у Расу засновани на резултатима темељних истраживања и проучавања, радови беспрекорно технички и са мером изведени. Са задовољством смо могли да се уверимо да су радови на Сопћанима добро поново отпочели, да пратимо лепе резултате остварене на Расу и да се поносимо видним успехом постигнутом у раду на Маглићу, Јошаници, Станичећу и на многим другим споменицима. Фреске у цркви манастира Грачанице, у Краљевој цркви у Студеници, Бањи Прибојској, као и бројне слике на дрвету и платну засијале су новим необичним сјајем благодарећи стрпљивом и пажљивом раду сликара конзерватора. Један изузетно сложен и технички добро замишљен подухват спроводи се данас на конаку кнегиње Љубице у Београду, а на једном другом конаку, у Милешеву, изведени су радови који претстављају значајан успех службе заштите. Пре две године у Бањи Прибојској дошло је до једног од највећих открића у послератном периоду благодарећи околности да су упоредо са техничком заштитом текли и истраживачки радови. Са задовољством и надом данас гледамо на поново покретање радова на Царичином граду и на истраживања предузета у многим другим споменичким целинама. Захвални смо што је расветљена мистерија књишког блага Народне библиотеке у Београду спалена у првом дану рата, за нова открића до којих је дошло у манастиру Студеници и Раваници и за многа друга сазнања којима смо у овом међувремену обогачени. Већ раније смо били сведоци успешних подухвата предузетих на уређењу Кнез Михајлове улице, а на истеку протекле године темељна, озбиљна и свестрана студија о истом подручју нашега главнога града донела је ауторима студије највеће признање: октобарску награду града Београда, чиме је једновремено изражено признање целој служби заштите споменика културе.

Због досадашњег развоја службе заштите треба очекивати да ће велики конзерваторски и истраживачки подухвати које је предузела послератна генерација конзерватора бити окончани и да ће иста генерација имати снаге да сакупљено градиво синтетизује и обради и да уједно прошири круг свога деловања како би споменици културе у већој мери били укључени у службу ширења и развијања хуманистичке културе данашњег света.

Служба заштите споменика културе стиче свакодневно све веће друштвено признање. То је природно, јер се ради о делатности чији је задатак брига о чувању природних животних оквира данашњих људи и обезбеђењу једног од важних извора и основа савремене културе. Јер, како је наведено у једном међународном документу, "у данашње време када уједначавање поступка и форме градње прети да униформише људско станиште у целом свету, очу-

вање историјских целина може знатно да допринесе одржању културних и социјалних константи својствених појединим нацијама и да свакој од њих послужи као основа за аутентична остварења."

* * *

Служба заштите културних добара делује већ више од тридесет година у једној битној области културе остварујући значајне успехе. Беспашедним прегаоцима, оснивачима службе, носиоцима значајних подухвата и људима заслужним за развијање свести о вредности културног наслеђа, а тиме и за осветљавање нашег пута у свет уметности, у могућности смо тек данас наградом да одамо признање и изразимо своју захвалност.

Свима је вама, наиме, познато да је Друштво усвојило Одлуку о наградама и изабрало Одбор од седам чланова са задатком да додели три награде у 1977. години. За председника Одбора именован је Др Војислав Ђурић, редовни професор Филозофског факултета у Београду, а у његовој отсућности дужност заменика председника вршила је Др Анка Стојаковић, редовни професор Архитектонског факултета у Београду. Молим Др Анку Стојаковић да прочита извештај Одбора за награде и да додели у име Одбора ове награде Друштва конзерватора Србије.

